

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Мартиніва Юрія Ігоровича

**«Правове становище та фінансово-господарська
діяльність Почаївської лаври у 1831–1914 рр.»**

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за
спеціальністю 07.00.01 – Історія України

Актуальність даного дослідження обумовлена проблемами, які були притаманні у минулі часи і набувають нового наповнення та загострення в часи нинішнього протистояння як на політичному так і на релігійному підґрунті. Особливо в період, коли українська православна церква стоїть за крок від остаточного ухвалення Томосу, вирішення питання правового становища Почаївської лаври є надважливим. В умовах російської та польської експансії українських етнічних територій, дана обитель не лише не втратила свого значення, а й сьогодні залишається осередком паломництва тисяч вірян та центром релігійного, духовного та культурно-мистецького життя.

Під таким кутом зору звернення дисертанта до вивчення правого становища та фінансово-господарського аспектів діяльності Почаївської лаври є цілком виправданим, а сама тема дослідження відзначається науковою новизною, актуальністю і практичної значимістю.

Дисертаційне дослідження виконувалось у межах наукового напрямку кафедри стародавньої та середньовічної історії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Релігія і Церква в Україні у контексті світових і суспільних трансформацій» та «Актуальні проблеми історії, культури, освіти, науки і техніки України», що є додатковим свідченням його актуальності.

Більш детальне ознайомлення з текстом дисертації Мартиніва Ю. І. дає підстави зробити наступні висновки.

Автор вдало обґрунтував правомірність свого наукового вибору, актуальність теми дослідження, визначив його мету та завдання, об'єкт та предмет, хронологічні рамки, методичні засади, новизну та практичне значення роботи. Сформульовані здобувачем дослідницькі завдання (с. 18) відповідають характеру обраної теми, створюють можливості для достатньо повного її розкриття. Запропоновані методи дослідження (с. 36–40) дозволяють повністю дослідити проблему правового становища та фінансово-господарської діяльності Почаївської лаври у зазначений період.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у виявленні та включенні до наукового вжитку значний масив матеріалів з архівних установ України, що не лише розкривають напрями, форми і засоби формування господарського комплексу але й дають можливість провести статистичний аналіз ефективності лаврського господарства й виявити найбільш прибуткові джерела фінансових надходжень.

Зміст дисертаційної роботи, зокрема її історіографічна частина засвідчують значну обізнаність автора зі станом наукової розробки проблеми. Зокрема, здобувач зазначив які саме з проблем залишилися поза увагою дослідників (с. 29).

Дисертаційне дослідження відзначається солідною джерельною базою. Особливу увагу необхідно звернути на широке використання здобувачем архівних матеріалів, зокрема Центральний державний історичний архів України (м. Київ), Центральний державний історичний архів (м. Львів), Державний архів Тернопільської області, Державний архів Житомирської області. Суттєвим доповненням у створенні автором цілісної картини діяльності ченців Почаївської лаври у зазначений період стало залучення до джерельного масиву різного роду опублікованих документів, а також періодичної преси, особливо коли мова йде про офіційний друкований орган Волинської єпархії.

Зважаючи на значний масив залучених джерел для дослідження, їх аналіз подекуди виглядає фрагментарним, окремі джерела аналізуються

доволі повно, інші тільки згадуються (с. 27–29). Разом з тим, слід відзначити сумлінність дисертанта у опрацюванні архівних матеріалів, які автор структурує на групи відповідно до їх цільового призначення.

Другий розділ дослідження, де йдеться про правові засади діяльності Почаївської обителі написаний на належному науковому рівні із залученням значної кількості джерел та літератури. У ньому автор висвітлює систему управління Волинської єпархії, що отримала статус єпархії третього класу в структурі єпархій Російської православної Церкви, та доводить, що передача останній Почаївського монастирського комплексу була закономірною етапною подією цілеспрямованої боротьби російської влади з греко-католиками.

Оригінальністю відзначається параграф 3.1. Фінансово-кредитна діяльність, де автором подано багато статистичного матеріалу із залученням цілого ряду архівних документів, які до наукового обігу вводяться вперше. Дисертант цілком слушно зауважує, що структуру фінансово-кредитної діяльності лаври складали: церковні пожертви, рух коштів на банківських рахунках, кредитування та позичкові операції, державне фінансування тощо. Також, у третьому розділі автор акцентує увагу на активному залученні Почаївської лаври до процесу утвердження капіталістичних відносин на Волині упродовж XIX ст., що супроводжувалося впровадженням нових організаційно-правових форм господарювання.

У четвертому розділі дослідження, який є логічним продовженням попереднього, автор досліджує фінансово-матеріальне забезпечення лаври акцентуючи увагу на культурно-освітній діяльності ченців та храмовому будівництві.

Підкреслюючи позитивні сторони дисертаційного дослідження здобувача, варто звернути увагу на окремі недоліки. Так, пропонуючи у переліку умовних позначень і скорочень абревіатуру УГКЦ (Українська Греко-Католицька Церква) що є на сьогодні офіційною назвою даної Церкви, автор у тексті дослідження постійно використовує назву «Греко-Уніатська

Церква», так офіційно називалась дана релігійна організація в Російській імперії XVIII–XIXст. (с. 65). У визначені предмета дисертаційного дослідження варто було б вживати замість господарська діяльність словосполучення фінансово-господарська діяльність (с. 18). Висновки дисертаційного дослідження занадто розлогі, вони мають бути більш чіткими. У роботі наявні поодинокі редакційні погрішності.

Названі вище недоліки та побажання носять здебільшого рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку даного дослідження. Ознайомлення з дисертаційною роботою здобувача дає підстави стверджувати, що підхід Мартиніва Ю. І. до розкриття змісту дослідження відзначається фундаментальністю та ґрунтовністю. Структура дисертації є чіткою, її логіку підпорядковано вирішенню дослідницьких завдань.

Основні наукові результати, висновки і рекомендації ґрунтуються на використанні відповідного теоретико-методологічного інструментарію та залучення значної кількості фактологічного матеріалу. Подана до захисту робота Мартиніва Ю. І. є доказом його зрілості як науковця, результатом багаторічної пошукової та наукової роботи і має самостійний та завершений у науковому плані характер. Змістовне, переважно на новому архівному матеріалі висвітлення ключових питань теми, зроблені узагальнення і висновки підтверджують значний особистий внесок дисертанта в розробку наукових результатів і має суттєве значення для більш повного і об'єктивного дослідження запропонованої проблеми.

Результати дослідження апробовані автором у численних доповідях та виступах на всеукраїнських та міжнародних наукових та науково-практичних конференціях, відображені у чотирнадцяти наукових публікаціях, що свідчить про високий рівень його фахової підготовки. Зміст автореферату кандидатської дисертації повністю відповідає змісту наукового дослідження.

Дисертація Мартиніва Юрія Ігоровича «Правове становище та фінансово- господарська діяльність Почаївської лаври у 1831–1914 рр.»

виконана на належному науковому рівні, відповідає вимогам постанови Кабінету міністрів України про «Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами, затвердженими постановами Кабінету міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 р. і № 1159 від 30 грудня 2015 р., а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – Історія України.

Офіційний опонент

кандидат історичних наук, доцент

доцент кафедри історії та культури України

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний

педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

В.Л. Дудар

